

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИТЕ

на преп. д-р Веселина Радева Иванова

за участие в обявения от Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ в ДВ, бр. 53/12.06.2020 г. конкурс за заемане на академична длъжност доцент по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности (Демографски и социално-екологични аспекти)

I. ХАБИЛИТАЦИОНЕН ТРУД - МОНОГРАФИЯ

Иванова, В. Социално-демографски аспекти – I част. Шумен, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 220 с., 2019, ISBN 978-619-201-337-0.

Иванова, В. Социално-демографски аспекти – II част. Шумен, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 234 с., 2019, ISBN 978-619-201-337-0.

Монографичният труд „Социално-демографски аспекти“ е посветен на особено актуалните проблеми на населението, които са много тясно свързани с човешките ресурси, и всеки един от въпросите засяга персонално всеки жител на нашата страна като участник в процесите на демографско възпроизводство, изграждане и развитие на човешките ресурси. „Социално-демографски аспекти“ има за цел да запознае читателите с по-важните демографски въпроси/процеси: раждаемост, смъртност, брачност, бракоразводност, миграция, миграционна и демографска политика, структурите на населението, въпроси, позволяващи дискусия.

Монографията е организирана в две части и общо седем глави. След въвеждане в науката Демография, на теориите за населението, теориите за демографския преход (първа глава) последователно се разглеждат демографските процеси раждаемост (втора глава), брачност и бракоразводност (трета глава), смъртност (четвърта глава). В пета глава се разглежда миграцията като процес, структурите на населението в шеста и не на последно място се включват демографската политика и програмите за развитие на населението.

Демографията изучава развитието на населението и неговите структури, взаимодействието между демографските процеси и социално-икономическото развитие. Предмет на изследване на демографията са възпроизводството на населението, неговата миграция, структури, както условията и факторите, които ги обуславят.

В демографията възпроизводството на населението е свързано с процес на непрекъснато възпроизводство на населението и постоянно възобновяване на населението в резултат на ражданията, умираанията и миграцията.

През XX век демографията прави сериозни стъпки по разширяване на своя предмет, като разработва нови изследователски методологии. Има няколко основни области на демографските изследвания, които очертават облика на демографията: теории за населението, демографски методи, демографска статистика.

Демографската статистика включва събирането на първичната демографска информация и се занимава с нейната обработка в съответствие с демографската методология с цел получаване на демографски данни.

Към днешна дата демографията разполага с голям обем от специализирани методи за обработка на първичните данни, получавани от Националния статистически институт, и този процес на обработка на данните се нарича „демографски анализ“. Резултатите от демографския анализ показват посоката на демографското развитие по отношение на демографските процеси: раждаемост, смъртност, брачност, миграции и др. Демографската политика е важна за една страна и в нея са заложили постигането на определен режим на възпроизводство на населението, моделите на семейства, равнищата на раждаемост и смъртност, качествените характеристики на населението и неговата миграция. Ефективността на всяка една демографска политика зависи от умението на държавните органи и социалните институции, провеждащи тази политика, да я съгласуват с области, занимаващи се с решаването на проблемите на здравеопазването, образованието, професионалната подготовка, които са свързани непряко с решенията за създаване на семейство, раждането на деца и техния брой.

Правенето на една прогноза се съобразява с тенденциите на други процеси и явления на развитието – заетост, потребителско и репродуктивно поведение, икономически растеж. Те могат да се наблюдават като тенденции за по-кратки срокове и това се съчетава с качествата на средносрочните прогнози.

В широкия смисъл демографската политика включва регулирането на количественото нарастване и качествено развитие на населението, неговия потенциал и ефективна реализация. Тук се говори за политика за населението, която включва конкретни програми и мерки за количествено и качествено развитие на населението.

Процесът на глобализация и мащабните движения на населението в рамките на страната и извън нея, наличието на нарастваща зависимост от глобализиращата се икономика и състоянието на околната среда доведоха до разработването и реализирането на световни, национални и регионални стратегии, програми политики за развитието на населението. Демографският проблем е и трябва да бъде приоритет на нацията и той трябва да е в центъра на развитие. Необходимо е държавата и обществото да надраснат своите противоречия и различия, да обединят усилия в името на общото благо и за по-доброто демографско бъдеще на България.

II. ПУБЛИКУВАНА КНИГА НА БАЗАТА НА ЗАЩИТЕН ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

Иванова, В. Глобализация и екологични проблеми. Шумен, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 214 с., 2020, ISBN 978-619-201-371-4.

Глобализация и екологични проблеми разглежда особено актуалните проблеми в глобализиращия се свят, екологичните. Човечеството на XXI век е поставено пред екологичните проблеми, които са едни от основните и всички ние допринасяме за тях, поради което и единствено ние можем да ги разрешим чрез съвместни действия. Доколкото антропогенното замърсяване в настоящия момент е причина за редица социално-екологични рискове, то установяването на рисковете във взаимоотношенията общество – природа е необходимо, за да се изгради аргументирана държавна политика, гарантираща екологичната сигурност. Екологичната криза, явяваща се резултат на антропогенното замърсяване поражда много проблеми, свързани със здравето на хората, с оцеляването на флората и фауната на цялата планета, с опазването на околната среда. Биосферата на планетата се е превърнала в зона на екологични бедствия, доколкото в резултат на антропогенна дейност са настъпили дълбоки, необратими промени на околната среда, водещи до нарушение на природното равновесие, влошаване на здравето на населението, разрушаване на естествените екологични системи, деградация на флората и фауната в такава степен, че съществува заплаха за човека. Ето защо, свързаните с екологичните рискове проблеми изискват екологична компетентност на цялото общество. Замърсяването на околната среда през XXI век се отразява върху здравето на населението на планетата: увеличен е броят на вродените аномалии, количеството на сърдечно-съдовите и онкологични заболявания. Всичко това създава условия за израждането на човека като биологичен вид.

Разрушаването на природата по цялата планета има необратим характер, много райони ще деградират в икономическо, социално, демографско и екологично отношение, т.е очаква се задълбочаване на глобалната криза. Изводът, който се налага е, че цялата разумна дейност на човешкото възпроизводство и развитие трябва да бъде насочена към възстановяване и поддържане на екологичното равновесие на планетата. Разгледани са структурите и функциите на социално-екологичните системи. Специално място е отделено на антропогенното замърсяване на биосферата. Поддържа се тезата, че израждането на личности, разбиращи актуалните проблеми, свързани с взаимоотношенията общество – природа в условия на глобализация е своеобразна гаранция за социално-екологичната сигурност на всяка държава.

В труда се разкрива същността и съдържанието на концепциите, методите и подходите за справяне със социално-екологичните проблеми на обществото. Разглежда се особено актуалния и болезнен за българското общество проблем, а именно, проблемът с

антропогенното замърсяване на околната среда. Много се говори и пише за замърсяването на околната среда и необходимата социално-екологична грамотност за решаване на този проблем. Проблемите на социално – екологичната политика, глобализацията и устойчивото развитие на съвременното общество намират място в настоящия труд. Анализира се управлението на процеси и ресурси като теоретична основа за изясняване на проблемите, свързани с глобалната екологична криза. Обсъждат се добрите световни практики и пътищата за преодоляване на социално-екологичните проблеми. Съвременното общество не трябва да се примирява със съществуващите проблеми във взаимоотношения общество-природа. Ключът за по-добър и сигурен живот на всички нас през XXI век е решаването на проблемите за постигане на устойчиво развитие и желание да се придаде на глобализацията справедлив характер, дължащ се на взаимно зависими и подкрепящи се стълбове на социалното и икономическо развитие и защита на околната среда на национално и глобално равнище.

III. СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАННИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ (НАБЛЮДАВАНИ В SCOPUS И WEB OF SCIENCE)

Ivanova, V., The Anthropogenic Air Pollution and Human Health. Journal of IMAB - Annual Proceeding (Scientific Papers). <https://www.journal-imab-bg.org/en/vol-26-issue-2.html>, Year: 2020 April-June; Vol. 26, Issue 2, 3057-3062. DOI: 10.5272/jimab.2020262.3057, Web of sciences, Q4, ISSN: 1312-773X (Online).

Замърсяването на въздуха е много сериозен проблем, който има глобален характер. Антропогенното замърсяване на атмосферата е свързано с изгарянето на различни видове горива. Концентрациите на замърсителите на въздуха са все още прекалено високи и проблемите с качеството на въздуха остават. Наличието на замърсяващи вещества в атмосферния въздух оказват вредно влияние върху човешкото здраве и околната среда. Доброто качество на въздуха е предпоставка за благоденствие и доброто ни здраве. При направено проучване на замърсяването на въздуха като глобален проблем, свързан със заболяванията показва, че то е сред десетте главни рискови фактори за здравето в глобален мащаб. Основните замърсители, които имат въздействие върху здравето на човека са азотния диоксид, серния диоксид, озонът, метанът, живакът, саждите и фините прахови частици. Направените измервания на въздуха в България пораждат сериозни тревоги по отношение на неговото качество и те показват, че населението в цялата страна диша въздух, който е вреден за неговото здраве. Търсенето на алтернативни източници продължава, а използването им е една многообещаваща перспектива за решаване на екологичните проблеми.

Иванова, В., Миграция и миграционни процеси. Списание „Стратегии на образователната и научната политика“, Година XXVIII, книжка 2/2020, с. 201-208, ISSN 1310-0270. (Web of Science).

Миграцията е демографски процес, социален феномен в глобализацията, който непрекъснато съпътства развитието на човечеството и е с реално въздействие върху живота на хората, общности, държави и целия свят. Миграцията е потребност на личността към задоволяване на материалните нужди – стандарт на живот, повишаване на образованието, квалификацията и др. Усилията на страните членки на ЕС трябва да са насочени към провеждане на политика, която да балансира, т.е. да се търсят социално-икономическите плюсове на имиграцията. Важен мотив за завръщането на голям брой мигранти в страната ни могат да се окажат икономическия растеж и подобряването на жизнения стандарт. Миграцията води до преосмисляне на основните човешки ценности и до необходимостта от защитата им в условия на нови политики, практики с имигранти и бежанци и в условия на война. През годините усилията на страните членки на ЕС трябва да са насочени към провеждане на политика, която да балансира, т.е. да се търсят социално-икономическите плюсове на имиграцията. При влошаване на условията на работа и живот в приемащата страна, трудовите мигранти са склонни да променят своето местоживееие и отново да се върнат в своята страна. Подобряването на жизнения стандарт и икономическия растеж в страната могат да се окажат важен мотив за завръщането на голям брой мигранти.

IV. СТАТИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ СПИСАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ ПУБЛИКУВАНИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ

Иванова, В. Миграционна политика. В: Academic Journal „Management and Education“/Академично списание „Управление и образование“/, от Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии“ на Бургаски университет „Асен Златаров“, University "Prof. Dr. Assen Zlatarov", Vol. 16 (4) 2020, pp.101-106, ISSN 1312-6121.

В статията се описва миграционна политика и миграцията, която е източник на работна сила необходима за икономиката ни, от една страна, а от друга страна, може да се таксува като заплаха за сигурността на държавата. Ефективната миграционна политика включва в себе си програми или средства за постигане на поставената цел, а концепцията определя направленията, в които ще се осъществява политиката. Разглежда се политиката на Република България по отношение на миграцията, интеграцията и убежището, институционалната система и администрация, която е изградена в РБългария и нормативната уредба на Република България, която прилага относими актове на

Европейския съюз, свързани с миграцията и убежището. Миграционната политика е система от мерки на управление, с помощта на които държавата контролира определени принципи, за достигане на определени цели за развитие на обществото.

Важен момент от миграционната политика е интеграцията и адаптацията, както на българските граждани, така и на чуждите и в тази връзка е необходимо държавата ни да е в единомислие с международните конвенции. Миграционната политика, която България поддържа, се използва като средство за преодоляване на отрицателните демографски тенденции по отношение на живеещите български граждани в чужбина.

Иванова, В. Екологичен риск. Управление и оценка. В: Academic Journal „Management and Education“/Академично списание „Управление и образование“/, от Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии“ на Бургаски университет „Асен Златаров“, University "Prof. Dr. Assen Zlatarov", Vol. 16 (4) 2020, pp. 96-100, ISSN 1312-6121.

В статията се разглежда екологичния риск като резултат от човешката дейност, видовете екологичен риск, дейности по управление на екологичния риск и етапите на оценка на екологичния риск. С развитието на човешката цивилизация нараства замърсяването и увреждането на околната среда. Изключително обезпокоително е замърсяването на компонентите на околната среда – въздух, води, почви, които са сериозно засегнати и силно влошени от човешката дейност. Неотложно е подобряването на ключовите параметри на околната среда. В международен и национален план се разработват системи от мерки и норми, които да редуцират екологичните рискове.

Екологичният риск е вероятността от промяна и/или разрушаване на екологичния обект в следствие на измененията в околната среда. Също така, екологичния риск е вероятността от неблагоприятни последици за екологичните ресурси от всички изменения на природните фактори и обекти в резултат на човешката дейност. Управлението на риска за околната среда се отнася до прилагането на подходи и процедури към задачите по идентифициране и оценка на риска. Необходимо е изграждането на действаща, адекватна нормативна рамка от страна на държавата, което е необходимо условие и база за управление на екологичните рискове.

Ivanova, V. Condition and Factors Affecting the Birth Rate in Bulgaria. SocioBrains, www.sociobrains.com, Publ.: Veselina Nikolaeva Ilieva., Bulgaria, Issue 67, March 2020, pp. 182-190, 2020, ISSN 2367-5721 (online).

В статията се разглежда раждаемостта като градивен елемент на демографската ситуация в България, компонент от естественото движение на населението, чрез който се осъществява естественото възпроизвеждане. Раждаемостта в България намалява значително и се обуславя от влиянието на множество социални, икономически и

демографски фактори. Приоритетът на нацията трябва да бъде стимулирането на плодородието чрез приемане на мерки, които не трябва да бъдат еднократен акт, а непрекъснати и системни действия на държавата и обществото. Ситуацията в България показва, че има процес на отлагане на ражданията в по-късна възраст на жената. Размерът на фертилните контингенти е един от най-важните фактори, които влияят върху равнището на раждаемостта във всяка една страна. Разглеждат се различните фактори, които влияят върху раждаемостта. Посочените са изводите, по отношение на раждаемостта и се дават препоръки за нейното повишаване. Настоящата ситуация с раждаемостта в България изисква по-решителни и иновативни действия, които да са насочени към увеличаване на раждаемостта и прекъсване на отложеното раждане и прилагане на политики, насочени в подкрепа на семейството, подобряване на средата за раждане и отглеждане на деца. Всички тези действия са необходими на обществото ни, ако искаме да избегнем опасността от обезлюдяване на държавата ни.

Ivanova, V. Environmental security - a factor for sustainability at a global and national scale. SocioBrains, www.sociobrains.com, Publ.: Veselina Nikolaeva Ilieva., Bulgaria, Issue 65, January 2020, pp. 101-107, 2020, ISSN 2367-5721 (online).

В статията се описва сигурността на природната среда, на обществото и на хората като особено актуален проблем и тя трябва да е приоритет на глобалната и националната сигурност. Разглежда се екологичната сигурност, видовете сигурност, нивата на сигурност, характеристики на сигурността. Човечеството на XXI век е поставено пред едни от основните проблемите на планетата, които трябва да се решават и това са екологичните. Екологичните проблеми са резултат от взаимоотношенията в системата „природа-човек-общество“. В природата човека винаги се стреми към постигането на състояние на защитеност и максимално комфортно съществуване независимо, че обитава свят, изпълнен с разнородни и многообразни заплахи свързани с неговата сигурност. С развитие и усъвършенстване на епохата на глобализация нараства уязвимостта на индивида, което повишава неговото значение като обект на международната и национална сигурност. Екологичната сигурност е част от националната сигурност и е задължително условие за устойчиво развитие на обществото. Всяка една държава, за да осигури екологична сигурност на своето общество е необходимо да приеме стратегия и политика в областта на екологичната сигурност, напр. повишаване на екологичната култура на населението и осъществяване на контрол по изпълнение на международни договори чрез използване на различни международни договори. Подобряването на екологичната обстановка в глобален и национален мащаб е дълъг процес, който е важна част от жизнената дейност на хората и за нейното подобряване и управлението на екологичната сигурност са необходими законодателни и правни действия, и действия по организация на нейното управление на глобално, национално и регионално равнище.

Ivanova, V. The demographic crisis in Bulgaria - tendencies, factors and measures to overcome it. SocioBrains, www.sociobrains.com, Publ.: Veselina Nikolaeva Ilieva., Bulgaria, Issue 64, December 2019, pp. 58-71, 2019, ISSN 2367-5721 (online), (SJIF = 5.985) - (български език).

В статия се разглежда демографската криза пред която е поставено българското общество, заедно с бедността, неравенствата и все по-често срещащите се диспропорции, които са сред най-големите заплахи. Наблюдава се продължаващо влошаване на показателите – ниска раждаемост, миграция, висока смъртност, нарастващата бедност и продължаващото обезлюдяване на голяма част от България. Основният движещ фактор във всяка държава е социалното, политическо и икономическо развитие на нейното население. Най-големият проблем за демографската криза в България е отливът на млади хора в чужбина, икономическата миграция и тя е фактор за обезлюдяване на отделни райони и намаляване на числеността на населението. Разглеждат се причините за демографската криза и факторите, които определят демографската ситуация в България. Трябва да се предприеме демографска политика, която е комплексна и тя не трябва да е приоритет само на едно министерство, тъй като нейните успехи зависят от подобряване на образованието, здравеопазването и икономическото развитие. Преодоляването на тези кризи изисква адекватни управленски и политически действия и активност от страна на обществото, при познаване на състоянието на населението, ориентирано към демографското развитие на страната ни.

Ivanova, V. Demographic policy in Bulgaria. SocioBrains, www.sociobrains.com, Publ.: Veselina Nikolaeva Ilieva., Bulgaria, Issue 64, December 2019, pp. 78-91, 2019, ISSN 2367-5721 (online), (SJIF = 5.985) - (български език).

В статията се разглежда демографска политика в България, която е необходима с цел осигуряване на равни възможности за всички и това да създаде баланс в структурата на населението и развитието на човешките ресурси. Националната стратегия за демографско развитие на Република България е основния документ за развитие на хоризонталната демографска политика. За успешна демографска политика държавата трябва да се справи с дълбоките демографски проблеми, осигурявайки икономическа стабилност, устойчив икономически растеж, намаляване на безработицата, повишаване на доходите, подобряване на социалната инфраструктура, благоприятна среда за живот и работа, която ще стимулира плодородието и това ще допринесе за устойчивост и баланс в демографското развитие и просперитет на България. Демографските предизвикателства трябва да бъдат посрещнати чрез успешното създаване на мерки, които да реагират адекватно на ситуацията. За България най-важния и ценен ресурс това са хората и те имат право на пълноценно и достойно съществуване в обществото, добро здраве и да са в хармония с природата.

Ivanova, V. Population age in Bulgaria - trends and policies. SocioBrains, Issue 63, November 2019, pp. 71-82, ISSN 2367-5721 (online), www.sociobrains.com, Publ.: Veselina Nikolaeva Ilieva., Bulgaria, (SJIF = 5.985) – (български език).

В статията се разглежда проблема със застаряване на населението в България, демографско предизвикателство, пред което е изправена не само България, но и европейските страни. Процесът на застаряване е глобален феномен, който намира отражение и върху социално-осигурителната система. В резултат на застаряването на населението се очертава тенденция към промяна във възрастовата структура на населението. Застаряването на населението в България е предизвикателство, което изисква предприемането и прилагането на реформи в ключови области сега, които ще предотвратят намаляване на населението и неговото застаряване в бъдеще. Разглеждат се приоритетите, които си поставя България за демографско развитие на населението и основните направления в демографската политика по приоритети. Необходимо е държавата и обществото да надраснат своите различия, да обединят усилия в законодателната и изпълнителната власт, в името на общото благо и за по-доброто демографско бъдеще на България.

Иванова, В. Агресията-проблем на обществото. Сборник научни трудове от пътуващ семинар Истанбул-Кушадасъ-Измир (30.04.2019 – 07.05.2019), Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, Педагогически факултет, Издателство „Фабер“, Велико Търново, с. 53-64, 2019, ISBN 978-619-00-0996-2.

В статията се разглежда проблема с агресията и насието, проявите на агресията, формите на агресия и видовете ѝ проявления. Живеем в най-агресивния свят от възникването на човечеството и сме свидетели на рафинирана, цинична и безкрупулна агресия, която по жестокост и изобретателност не се среща дори и в дивата природа. Темата за агресията е широко дискутирана и описана в много различни научни разработки и публикации. Агресията има разнообразни форми и прояви в най-различни области от живота. Проблемът за агресията и насието се поставят винаги, когато се търсят факторите и причините за разрушаване и прекъсване на социалната комуникация, за нарушаване на моралните и правните норми, а в най-крайните си форми – и за ценността на човешкия живот. Общественият живот, самото общество, а и самите хора с течение на времето стават все по-агресивни.

Изготвил:

(Веселина Радева Иванова)